THÔNG TIN TÁC GIẢ THAM LUẬN

KTS **PHẠM THANH HẢI**

Họ và tên: Phạm Thanh Hải

Chức danh: Tiến sĩ

Chức vụ: Trưởng bộ môn Lâm sinh, Khoa Lâm nghiệp, Trường Đại học Nông Lâm thành phố Hồ Chí Minh.

MỘT SỐ Ý KIẾN VỀ PHÁT TRIỂN CÂY XANH ĐÔ THỊ TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Nhân loại đã bước vào thế kỷ XXI với những đặc trưng nổi bật của thời đại là quá trình toàn cầu hóa, quốc tế hóa nền kinh tế, "thế giới phẳng" về thông tin, nền công nghiệp 4.0 với những thành tựu kinh tế - xã hội rất to lớn. Song con người và xã hội đang phải chịu sự tác động của suy thoái môi trường sống, sự biến đổi khí hậu và những "chuỗi thiên tai liên tiếp xảy ra" trong những năm 2018-2020, có thể nói đã "vượt xa những gì từng xuất hiện trong quá khứ hoặc có thể dự đoán trước". Theo Ủy ban kinh tế - xã hội châu Á và Thái Bình Dương (ESuCAP) của Liên Hợp quốc "đó là những dấu hiệu của những gì sẽ đến trong tương lai"[1], sự tác động của biến đổi khí hậu và môi trường đối với các khu vực và mỗi quốc gia không đồng nhất, khu vực châu Á - Thái Bình Dương, nơi có 60% dân số thế giới, là một trong những khu vực bị ảnh hưởng nặng nhất. Năm 2019, Hội đồng liên chính phủ về biến đổi khí hậu (IPCC) của Liên Hợp quốc đã xác nhận mực nước biển toàn cầu đang tăng nhanh hơn dự kiến và đã dự báo: hai mét nước dâng lên sẽ nhấn chìm 187 triệu người, chủ yếu ở châu Á và các thành phố lớn như Thượng Hải; Một phần của miền Nam Việt Nam và Bangkok có thể ở dưới mực nước biển vào năm 2050.

Thành phố Hồ Chí Minh là trung tâm kinh tế - chính trị văn hóa của cả nước đồng thời có vai trò to lớn đối với vùng Đông Nam bộ và Đồng bằng sông Cửu Long, phải làm gì để giải quyết thách thức về nhiệm vụ bảo vệ môi trường sống trong quá trình đô thị hóa và phát triển kinh tế hiện nay.

Vào cuối thập niên 70 và đầu thập niên 80 của thế kỷ XX, các nhà khoa học đã phát hiện mặt trái của đô thị hóa không có tính nhân văn, làm cho con người không có không khí để hít thở, thiếu nước sạch, tắc nghẽn giao thông, xuất hiện một số bệnh hiểm nghèo… có

[1]Xem Báo Đời sống và pháp luật, số 18, ngày 31/1/2020, tr 16.

nguy cơ sụp đổ nền văn minh là điều có thể xảy ra nếu không có giải pháp khắc phục kịp thời.

Việt Nam do hoàn cảnh lịch sử và sự tiếp biến văn hóa, do đó quá trình đô thị hóa diễn ra chậm hơn so với các nước phương Tây. Và phương Đông có nét đặc thù riêng trong quá trình phát triển, khi tiếp xúc với văn hóa phương Tây các nước Đông Nam Á đã từng bước rời bỏ phương thức sản xuất châu Á - nông nghiệp truyền thống để đi vào quỹ đạo các nền văn minh công nghiệp phương Tây. Thăng Long - Hà Nội đã có lịch sử phát triển hơn ngàn năm, nhưng quá trình phát triển có tính đóng hơn vì nó bị bao quanh bởi các làng quê "đóng cửa". Trong khi đó Sài Gòn - thành phố Hồ Chí Minh mới có lịch sử hơn 300 năm, song ngay từ khi ra đời đã là đô thị "Dân đông đúc, chơ phố san sát, nhà tường, nhà ngói liên tiếp trùng nhau (…) tàu ghe hải dương đến buôn bán qua lại, cột buồm liền lạc, xứng là một đô hội, cả nước không đâu sánh bằng"[2]. Những năm 60 của thế kỷ XX, Sài Gòn đã xứng đáng với danh hiệu "Hòn ngọc viễn Đông". Tuy nhiên, hơn một trăm năm tiếp xúc văn hóa phương Tây với hai chế độ Thực dân cũ và mới, Sài Gòn vẫn tiếp tục mở rộng và phát triển song đời sống người dân vẫn lầm than, khổ cực bởi tất cả thành tựu kinh tế và lợi nhuận đều chảy vào túi bọn thực dân xâm lược, chứ người khai sinh ra nó đã trở thành người làm thuê cho chủ tư bản. Sau đại thắng mùa xuân 1975, Sài Gòn giải phóng và chính thức được mang tên thành phố Hồ Chí Minh, Đảng bộ và nhân dân thành phố Hồ Chí Minh đang đi tiên phong trong sự nghiệp xây dựng phát triển của đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Trải qua những thăng trầm trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội, thành phố đã tổ chức di dân ra vùng kinh tế mới vào cuối thập niên 70 và đầu thập niên 80 của thế kỷ XX để giảm bớt áp lực về mật độ dân số, góp phần bảo vệ môi trường sống và phát triển kinh tế. Tuy nhiên, kết quả đạt được còn hạn chế. Từ thập niên 90 của thế kỷ XX đến nay thành phố Hồ Chí Minh vẫn đi tiên phong trong phát triển kinh tế - xã hội của cả nước. Kinh tế thành phố tăng trưởng khá ổn định, tổng sản phẩm trong nước địa phương (GRDP) tăng bình quân đạt

[2] Xem: Trịnh Hoài Đức – Gia Định thành thống trí (Bản dịch của Tu Trai Nguyễn Tạo). Vụ quốc khanh đặc trách văn hóa xuất bản, Sài Gòn, 1972 – tập, trang 19.

8,3% năm. Lực lượng lao động 4,7 triệu người. Tỷ trọng kinh tế thành phố trong kinh tế cả nước tiếp tục tăng, đến năm 2020 chiếm gần 23% GDP cả nước, khẳng định là đầu tàu kinh tế của khu vực và cả nước.[3] Thực chất, cội nguồn để phát triển sản xuất không chỉ là các nguồn tài nguyên thiên nhiên mà yếu tố chính là con người, cư dân là nguồn lực lượng sản xuất cơ bản - nguồn lao động. Hơn nữa, tốc độ phát triển sản xuất còn phụ thuộc vào những đặc tính của đất đai, độ phì của thổ nhưỡng, khí hậu, rừng và toàn bộ giới thực vật, động vật, sông suối, biển và đại dương, các tài nguyên trong lòng đất, khí quyển. Từ đây này sinh hai vấn đề. Một là, ở mức độ nào đó thì sự phát triển của sản xuất xã hội bị kìm hãm bởi nguồn tài nguyên thiên nhiên, bị hạn chế và sẽ thoát khỏi tình trạng đó bằng cách nào? Hai là, cần phải áp dụng biện pháp nào để ngăn chặn nguy cơ ô nhiễm môi trường sống có thể xảy ra đối với sự phát triển kinh tế xã hội? Đây là những vấn đề rất rộng lớn, cần có sự nhận thức và biện pháp giải quyết cụ thể của các địa phương đối với từng vấn đề. Chúng tôi xin nêu một số vấn đề về môi trường cây xanh và biện pháp giải quyết ở thành phố Hồ Chí Minh hiện nay.

Con người là sản phẩm của tự nhiên - sinh ra từ rừng, song trong quá trình tồn tại con người đã tác động làm suy giảm diện tích rừng do mục tiêu phát triển kinh tế và những nhu cầu sinh tồn khác... Rừng không chỉ cung cấp ôxy - lá phổi xanh cho con người và xã hội mà còn có nhiều tác dụng đối với môi trường sống của con người và xã hội. Tại kỳ họp Quốc hội vừa qua các đại biểu đã tranh luận về tỷ lệ che phủ của rừng Việt Nam. Có hai quan điểm: một là tỷ lệ che phủ của rừng vẫn đảm bảo tiêu chuẩn, hai là diện tích rừng tự nhiên đang bị suy giảm. Chúng tôi hoàn toàn đồng ý với quan điểm thứ hai và xin bổ sung thêm sự suy giảm của diện tích rừng tự nhiên đã kéo theo sự suy giảm đa dạng sinh học và một số chức năng của rừng nguyên sinh thì rừng trồng không thể thay thế được.

Tại thành phố Hồ Chí Minh tỷ lệ cây xanh trên đầu người còn thấp và phân bố còn nhiều bất cập. Theo số liệu thống kê toàn thành phố có 540 triệu m^2 cây xanh, nhưng phân bố không đều (nội thành chỉ chiếm 1%). Tỉ lệ che phủ cây xanh toàn thành phố là 26,3%, tỉ lệ che phủ nội thành là 3,9%. Tỉ lệ diện tích cây trên đầu người trung bình trên toàn thành

[3]Xem: Báo cáo chính trị Đại hội đại biểu Đảng bộ thành phố Hồ Chí Minh lần XI, nhiệm kỳ 2020-2025, trang 5.

phố là 13,74 m^2/người, bình quân trong nội thành chỉ có 1,95 m^2/người[4] . Như vậy còn cách xa so với chỉ tiêu 40% cây xanh che phủ và cơ cấu còn nhiều bất cập. Hơn nữa, phân bố dân cư còn tập trung rất cao ở vùng nội thành với 90% cư dân chiếm 7% diện tích. Trong khi đó, diện tích cây xanh thành phố phân bố tập trung ở các quận ngoại thành: Bình Chánh, Củ Chi, Hóc Môn và Cần Giờ.

Vai trò của cây xanh rất cần thiết cho cuộc sống của con người và xã hội, đối với các thành phố tập trung đông dân cư thì cây xanh càng có vai trò cấp thiết đối với con người và sự phát triển kinh tế - xã hội. Theo tài liệu nghiên cứu tại Singapore và Mỹ cho thấy có nhiều cây xanh có thể giảm nhiệt độ ngoài trời khoảng 4^0C (giảm "hiệu ứng đảo nhiệt đô thị") giảm chi phí năng lượng khoảng 12%, giảm độ bụi 13%, tăng các giao dịch thương mại thêm 12% và giá trị đất đai tăng 23%.[5] Đặc biệt, thành phố có nhiều cây xanh sẽ là nơi trong lành để sinh sống và có sức hút hấp dẫn các nhà đầu tư.

Thực tế, do điều kiện tự nhiên thuận lợi và sự nỗ lực của chính quyền và nhân dân thành phố đã hình thành được nhiều khu rừng ngập mặn tại các huyện Bình Chánh, Củ Chi, Cần Giờ...; với 369 công viên công cộng và các khu nhà ở, cây đường phố và các kênh rạch trong nội và ngoại thành. Lượng cây xanh vốn có này là tài nguyên quý giá của môi trường sống của thành phố. Tuy nhiên, tỷ lệ cây xanh hiện có còn cách rất xa với chỉ tiêu phát triển (0,5m^2/người hiện có với yêu cầu 7m^2/người) và còn cách rất xa theo tiêu chuẩn Việt Nam (12-15m^2/người).[6] Hơn nữa, tỷ lệ cây xanh giữa nội thành và ngoại thành còn chênh lệch rất lớn. Từ đó, dẫn đến tình trạng nồng độ bụi trung bình trong không khí ở thành phố Hồ Chí Minh đã vượt mức cho phép từ hai đến ba lần và có xu hướng duy trì ở ngưỡng cao làm gia tăng nguy cơ mắc các bệnh về hô hấp cho cư dân của thành phố. Phát triển kinh tế và đô thị hóa vẫn là xu hướng tất yếu, vậy phải làm gì để phát triển cây xanh đáp ứng nhu cầu đó.

Một số giải pháp

[4]Xem https://tuoitre.vn/can-tham-kham-la-phoi-xanh-do-thi-cua-tp-hcm-20191226205303292.htm

[5]Xem https://tuoitre.vn/can-tham-kham-la-phoi-xanh-do-thi-cua-tp-hcm-20191226205303292.htm

[6]Xem: https://moitruong.net.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-phan-dau-dat-1m2-cay-xanh-nguoi-vao-nam-2030/

1. Cần quán triệt quan điểm của Đảng và Nhà nước về nhiệm vụ bảo vệ môi trường và phát triển cây xanh trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội, đặc biệt tỷ lệ phát triển cây xanh trong quá trình đô thị hóa.

2. Duy trì và phát triển quy mô và tỷ lệ cây xanh của thành phố đáp ứng yêu cầu bảo vệ môi trường sống và nhu cầu của nhân dân. Trước mắt cần phải thực hiện một số nhiệm vụ:

- Thành phố cần có chương trình, mục tiêu và biện pháp tổ chức triển khai nhiệm vụ phát triển cây xanh của thành phố.

- Trước mắt cần tập trung duy trì, bảo vệ và phát triển diện tích rừng ngập mặn của các quận, huyện, thành phố hiện có, đây là tài sản rất quý giá.

- Mở rộng diện tích cây xanh, trên cơ sở phát triển cây xanh đường phố, kênh rạch và xây dựng các công viên công cộng và các công viên khu nhà ở tại các quận huyện phù hợp quy hoạch và tài chính địa phương.

- Phải lựa chọn những giống cây xanh phù hợp để trồng đảm bảo chất lượng, mỹ quan và hiệu quả kinh tế...

- Thường xuyên kiểm tra, lên kế hoạch loại bỏ, di dời những cây đã già cỗi, sâu bệnh, có nguy cơ gãy đổ khi mưa bão.

3. Xây dựng chương trình, nội dung giáo dục ý thức sinh thái cho toàn thể cán bộ, nhân dân và thanh thiếu niên về một số nội dung cụ thể:

- Hệ sinh thái và mối quan hệ giữa con người và tự nhiên.

- Vai trò của cây xanh đối với hệ sinh thái.

- Vai trò chủ thể của con người trong hệ sinh thái…

Đối với thành phố Hồ Chí Minh để giữ vai trò là trung tâm kinh tế - chính trị và văn hóa của cả nước và đầu tàu của khu vực phía nam thì ngoài việc quán triệt một số giải pháp đã nêu ở trên. Theo chúng tôi thành phố cần phải duy trì và phát triển phong trào: “trồng

cây, gây rừng", "mùa hè xanh" của sinh viên, học sinh; "vệ sinh môi trường đường phố" …để huy động mọi người, mọi tầng lớp nhân dân thực sự góp phần xây dựng thành phố "xanh, sạch, đẹp và nghĩa tình" hướng tới mục tiêu phát triển bền vững.

Tóm lại, cây xanh có vai trò mật thiết với cuộc sống của con người. Chúng là nguồn cung cấp ôxy, hấp thụ CO_2, giữ nước, giảm xói mòn đất, giảm tiếng ồn, tạo mỹ quan đô thị, hạn chế tác động của biến đổi khí hậu... Vì vậy, bảo vệ và phát triển cây xanh trong đô thị là mục tiêu rất quan trọng trong quá trình phát triển kinh tế xã hội của thành phố Hồ Chí Minh.

Trong quá trình lãnh đạo cách mạng, Đảng Cộng sản Việt Nam quán triệt chủ nghĩa Mác - Lênin và Tư tưởng Hồ Chí Minh, đã khẳng định: "Con người là vốn quý nhất, chăm lo cho hạnh phúc của con người là mục tiêu cao nhất của chế độ ta" và "muốn có chủ nghĩa xã hội, trước hết cần phải có con người mới xã hội chủ nghĩa", "vì lợi ích mười năm trồng cây, vì lợi ích trăm năm trồng người". Những quan điểm trên đã được quán triệt xuyên suốt trong đường lối của Đảng và chính sách của Nhà nước. Tất nhiên mỗi thời kỳ lịch sử, do yêu cầu nhiệm vụ của cách mạng, ngoài những yêu cầu chung của con người còn có những yêu cầu cụ thể khác. Trong giai đoạn cách mạng hiện nay sự phát triển của sản xuất xã hội cần có con người phát triển toàn diện, đặc biệt cần có sức khỏe (thể chất) tốt và trí tuệ anh minh để tiếp thu và vận dụng khoa học công nghệ cao trong sản xuất phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường sống đang là vấn đề cấp bách hiện nay. Chính vì vậy, nhiệm vụ đào tạo, phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao hướng tới "nền kinh tế xanh" để bảo vệ môi trường sống cho mục tiêu phát triển bền vững là yêu cầu cấp bách không chỉ của thành phố Hồ Chí Minh mà còn là của cả nước.

Tài liệu tham khảo

1. Báo Đời Sống và Pháp Luật, số 18, ngày 31/1/2020, tr 16.

2. Trịnh Hoài Đức - Gia Định thành thống trí (Bản dịch của Tu Trai Nguyễn Tạo). Vụ quốc khanh đặc trách văn hóa xuất bản, Sài Gòn, 1972 - tập, trang 19.

3. Báo cáo chính trị Đại hội đại biểu Đảng bộ thành phố Hồ Chí Minh lần XI, nhiệm kỳ 2020-2025, trang 5.

4. https://tuoitre.vn/can-tham-kham-la-phoi-xanh-do-thi-cua-tp-hcm-20191226205303292.htm

5. https://moitruong.net.vn/thanh-pho-ho-chi-minh-phan-dau-dat-1m2-cay-xanh-nguoi-vao-nam-2030/